

**Brno
International
Business School®**

Brno International Business School

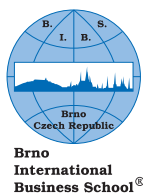
EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA A JEHO VYBRANÁ ROZHODNUTÍ TÝKAJÍCÍ SE ČESKÉ REPUBLIKY

Irena Marková

KEY Publishing s.r.o.
Ostrava

2008

Publikace byla vydána ve spolupráci se soukromou vysokou školou
Brno International Business School (B.I.B.S., a.s.)

Název: Evropský soud pro lidská práva a jeho vybraná rozhodnutí
týkající se České republiky
Autoři: Irena Marková
Vydavatel: KEY Publishing s.r.o., Nádražní 733/176, 702 00 Ostrava-Přívoz
v koedici s B.I.B.S., a.s., Lidická 81, 602 00 Brno
Tiskárna: KEY Publishing s.r.o.
Vydáno v roce: 2008
Vydání: první

© Irena Marková 2008

ISBN 978-80-87071-56-4 (KEY Publishing s.r.o.)
ISBN 978-80-86575-67-4 (B.I.B.S., a.s.)

Obsah

Poznámka úvodem	3
I Evropský soud pro lidská práva.....	7
1.1 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	8
1.2 Princip subsidiarity	8
1.3 Kontrolní mechanismus dle původního znění Úmluvy.....	10
1.3.1 Evropská komise pro lidská práva	11
1.3.2 Evropský soud pro lidská práva.....	12
1.3.3 Výbor ministrů	13
1.4 Protokol č. 11 a nový systém kontroly	13
1.5 Evropský soud pro lidská práva po 1. listopadu 1998	14
1.5.1 Složení a organizace Soudu	14
1.5.2 Rozhodovací pravomoc Soudu	16
1.5.3 Poradní pravomoc Soudu.....	20
1.6 Navrhovaná reforma Evropského soudu pro lidská práva.....	20
2 Řízení před Evropským soudem pro lidská práva.....	23
2.1 Podmínky přijatelnosti stížnosti	23
2.1.1 Slučitelnost stížnosti s ustanoveními Úmluvy.....	23
2.1.2 Vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.....	27
2.1.3 Lhůta šesti měsíců	32
2.1.4 Zjevná neopodstatněnost stížnosti	33
2.1.5 Jiné důvody nepřijatelnosti	34
2.1.6 Vyškrtnutí věci ze seznamu stížností	35
2.2 Průběh řízení před Soudem	36
2.2.1 Povaha řízení před Soudem	36
2.2.2 Předběžné opatření a přednostní vyřízení stížnosti.....	39
2.2.3 Podání stížnosti na předepsaném formuláři.....	41
2.3 Rozhodnutí Soudu o ne-/přijatelnosti stížnosti.....	43
2.3.1 Soudce zpravodaj	43
2.3.2 Projednání stížnosti ve výboru tří soudců.....	43
2.3.3 Projednání stížnosti v senátu sedmi soudců, příp.ve velkém senátu	44
2.4 Vynesení rozsudku	48

3 Vybraná rozhodnutí a rozsudky týkající se České republiky.....	51
3.1 Vybraná rozhodnutí.....	52
3.1.1 Gratzinger a Gratzingerová proti České republice (ze dne 10. 7. 2002).....	52
3.1.2 Věc Zehnalová a Zehnal proti České republice (ze dne 14. 5. 2002).....	55
3.1.3 Vokurka proti České republice (ze dne 16. 10. 2007).....	60
3.2 Vybrané rozsudky	65
3.2.1 Pincová a Pinc proti České republice (ze dne 5. 11. 2002)	65
3.2.2 Zvolský a Zvolská proti České republice (ze dne 12. 11. 2002).....	70
3.2.3 Hartman proti České republice (ze dne 10.7.2003).....	76
3.2.4 Voleský proti České republice (ze dne 29.6.2004).....	81
3.2.5 Chmelíř proti České republice (ze dne 7. 6. 2005).....	88
3.2.6 Krasniki proti České republice (ze dne 28.2.2006)	93
3.2.7 Štefanec proti České republice (ze dne 18. 7. 2006)	98
3.2.8 Fiala proti České republice (ze dne 18.7.2006)	102
3.2.9 Věc Wallová a Walla proti České republice	111
3.2.10 Věc Linkov proti České republice (ze dne 7. 12. 2006).....	119
3.2.11 Zavřel proti České republice (ze dne 18. 1. 2007).....	126
3.2.12 Smatana proti České republice (ze dne 27. 9. 2007)	133
3.2.13 Věc D.H. a další proti České republice (rozsudek velkého senátu ze dne 13. 11. 2007).....	145
Seznam literatury	161

Evropský soud pro lidská práva

Evropský soud pro lidská práva patří do kategorie mezinárodních soudů řešících spory mezi státem a jednotlivcem. Byl zřízen k „zajištění plnění závazků přijatých Vysokými smluvními stranami“ v rámci Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (viz článek 19 Úmluvy). Návrh této úmluvy předložilo Evropské hnutí v průběhu kongresu v Haagu v květnu 1948; sama Evropská úmluva pak byla vypracována v rámci Rady Evropy, nejstarší evropské politické organizace založené v roce 1949, která dnes sdružuje 47 evropských států¹. K cílům této organizace podle jejího Statutu náleží dosažení užší evropské jednoty, prosazování a uskutečňování principů demokracie a lidských práv, založených na osobní a politické svobodě a vládě práva. Podle preambule Úmluvy pečují členské státy Rady Evropy nedílně o „společné dědictví politických tradic, ideálů, svobody a právního státu“. Posláním Rady Evropy v poválečné atmosféře tedy bylo vytvořit novou Evropu spočívající na vzájemném porozumění a úctě k lidským právům, a tím snížit riziko nového konfliktu. Proto bylo za sídlo této evropské organizace zvoleno město Štrasburk, které bylo v minulosti předmětem mnoha územních sporů mezi Německem a Francií, a mělo tak symbolizovat usmíření nejen mezi těmito dvěma státy, ale i v rámci celého kontinentu.

¹ Členy Rady Evropy v současnosti jsou: Albánie, Andorra, Arménie, Ázerbajdžán, Belgie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Bývalá jugoslávská republika Makedonie, Černá Hora, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Gruzie, Chorvatsko, Irsko, Island, Itálie, Kypr, Lichtenštejnsko, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Moldavsko, Monako, Německo, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Rusko, Řecko, San Marino, Slovensko, Slovinsko, Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Srbsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, Ukrajina.

Dnes se Štrasburk nachází na území Francie a je rovněž sídlem Evropského soudu pro lidská práva.

I.1 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Vraťme se však k výše zmíněné Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Tato multilaterální mezinárodní smlouva byla k podpisu otevřena dne 4. listopadu 1950 v Římě, kde se sešli ministři zahraničních věcí patnácti západoevropských států, a v platnost vstoupila v září 1953. Úmyslem jejích autorů, vycházejících ze Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948, bylo dosáhnout cílů Rady Evropy, tj. spravedlnosti a světového míru, prostřednictvím ochrany a rozvoje lidských práv a základních svobod. Úmluva tak byla prvním krokem ke kolektivnímu zabezpečení² některých práv zahrnutých do Všeobecné deklarace; zároveň se stala důležitým mezníkem při rozvoji mezinárodního práva, neboť vytvořila první účinný (a podle mnoha názorů i nejvyspělejší) regionální mechanismus ochrany lidských práv, v jehož rámci se smluvní státy zavázaly nejen plnit své smluvní závazky, nýbrž současně přiznaly jednotlivcům práva a svobody garantované mezinárodním právem. Charakteristický a nejdůležitější aspekt tohoto ochranného mechanismu tedy spočívá v uznání, že jednotlivci požívají určitých – lidských – práv a že jsou oprávněni obrátit se na kompetentní evropské orgány se stížností proti státu, jenž tato práva porušil. Uznání tohoto práva na podání individuální stížnosti představovalo v mezinárodním právu zásadní novinku, která s sebou přinesla významné posílení mezinárodněprávní subjektivity jednotlivce a přispěla k účinnější implementaci lidských práv chráněných mezinárodním právem.

Některé státy Úmluvu inkorporovaly do svých vnitrostátních právních řádů. Tak tomu bylo i v bývalé ČSFR, která tento mezinárodněprávní dokument ratifikovala dne 18. března 1992, a v důsledku právní sukcese je tomu tak i v České republice. Úmluva byla uveřejněna v č. 41/1992 Sbírky zákonů jako sdělení č. 209/1992 Federálního ministerstva zahraničních věcí; podle článku 10 Ústavy je součástí českého právního řádu a je přímo aplikovatelná.

I.2 Princip subsidiarity

Základní zásadou mechanismu vytvořeného Úmluvou je jeho podpůrná povaha, resp. tzv. princip subsidiarity. Evropská úmluva totiž nebyla sjednána s cílem nahradit vnitrostátní systémy ochrany lidských práv, ale za účelem zajištění mezinárodní garance, jež by byla určitým doplňkem či

² Jak potvrdil Soud ve své judikatuře, Úmluva „vytváří, nad rámec sítě dvoustranných synallagmatických závazků, objektivní závazky, jež – slovy její preambule – požívají kolektivního zaručení“ (viz rozsudek *Irsko proti Spojenému království* ze dne 18. 1. 1978).

nadstavbou k právům zaručeným národními právními řády. Úmluva tak přenechává prvotní odpovědnost za respektování lidských práv každému ze smluvních států a zejména vnitrostátním rozhodovacím orgánům, které mají kontrolovat dodržování jejich ustanovení.

Z toho důvodu také není možné zahájit řízení ve Štrasburku dříve, než byly vyčerpány všechny vnitrostátní právní prostředky nápravy (viz článek 35 odst. 1 a také článek 13 Úmluvy), čímž je napadenému státu poskytována možnost sjednat nápravu situace, která je předmětem sporu, svými vlastními prostředky a v rámci svého vnitrostátního právního řádu. Dotčený stát, jenž vznesl námitku, že tyto prostředky nebyly vyčerpány, musí prokázat, že v jeho národním právním řádu takový opravný prostředek (splňující požadavky přístupnosti a účinnosti) existuje.

Pokud k nápravě na vnitrostátní úrovni nedojde, osoba považující se za poškozenou musí svou stížnost v zájmu zachování právní jistoty podat ve vymezené lhůtě, která činí šest měsíců od vydání konečného vnitrostátního rozhodnutí (viz článek 35 odst. 1 Úmluvy). Tento mechanismus by měl posilovat důvěru jednotlivců v demokratické zřízení a zároveň poskytovat státům určitou formu zpětné vazby prostřednictvím kontroly zvenčí.

Katalog práv

Smluvní státy jsou tedy povinny přiznat každému, kdo podléhá jejich jurisdikci (to znamená nejen svým vlastním občanům), práva a svobody uvedené v Úmluvě (viz článek 1 Úmluvy). Tento závazek přiměl řadu smluvních států k přijetí nejrůznějších reforem jejich právních řádů s cílem uvést je do souladu s Úmluvou, jak je interpretována a aplikována štrasburskými orgány. Úmluva tak vystupuje jako nástroj jisté harmonizace vnitrostátního práva smluvních států, s cílem dosáhnout společného minima ochrany, jež sama definuje a jež mohou státy překročit. Na druhé straně je Úmluva vykládána dynamicky, aby zůstala „živým instrumentem“, a odrážela tak vývoj evropských společností; jde tedy o stálý proces interakce mezi vnitrostátními právními řády a Úmluvou. Tím je dán mimořádný význam judikatury štrasburských institucí³.

Ode dne, kdy byla Úmluva podepsána, došlo k dalším společenským změnám podněcujícím rozvoj lidských práv, což se odrazilo v přijetí tzv. dodatkových protokolů. K dnešnímu dni jich bylo přijato celkem čtrnáct, z nichž dvanáct již vstoupilo v platnost (jedenáct z nich také pro Českou republiku). Většina práv a svobod garantovaných Úmluvou a jejími dodatkovými pro-

³ Interpretační činnost orgánů Úmluvy se řídí principem efektivity, tj. účinné realizace chráněných práv, což se projevuje mj. restriktivním výkladem ustanovení obsahujících výjimky, dynamickým výkladem rozsahu jednotlivých práv a autonomní interpretací pojmů užitých v Úmluvě.

tokoly je občanské nebo politické povahy⁴. K absolutním právům, od kterých nelze za žádných okolností odstoupit (viz článek 15 Úmluvy), patří právo na život, s výjimkou úmrtí vyplývajících z dovolených válečných činů (článek 2), dále zákaz mučení, nelidského a ponižujícího zacházení a trestu (článek 3), zákaz otroctví a nucených prací (článek 4 odst. 1) a zásada uložení trestu jen na základě zákona (článek 7). Z dalších důležitých práv zaručených Úmluvou uvedme např. právo na svobodu a osobní bezpečnost (článek 5), právo na spravedlivé řízení v přiměřené lhůtě (článek 6), právo na respektování soukromého a rodinného života (článek 8), svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání (článek 9), svobodu projevu (článek 10), svobodu shromažďování a sdružování (článek 11), právo na účinný právní prostředek nápravy (článek 13), zákaz diskriminace (článek 14)⁵, právo na ochranu vlastnictví, resp. na pokojné užívání majetku (článek 1 Protokolu č. 1), svobodu pohybu (článek 2 Protokolu č. 4), právo na svobodné volby (článek 3 Protokolu č. 1) a právo nebýt souzen nebo potrestán dvakrát za tentýž trestný čin (článek 4 Protokolu č. 7). V určitých případech Úmluva připouští jistá omezení některých práv, jsou-li tato omezení v souladu se zákonem a jeví-li se jako nezbytná v demokratické společnosti s ohledem na veřejný zájem související s národní bezpečností, hospodářským blahobytem země, ochranou pořádku, předcházení nepokojům a zločinností, ochranou zdraví nebo morálky či ochranou práv a svobod jiných (viz odst. 2 článků 8, 9, 10, 11).

1.3 Kontrolní mechanismus dle původního znění Úmluvy

Jak již bylo zmíněno výše, kromě zakotvení souboru občanských a politických práv a svobod vytvořila Úmluva systém kontroly dodržování závazků, které na sebe převzaly její smluvní strany⁶. Touto úlohou byly zpočátku pověřeny tři (posloupně jednající) orgány: Evropská komise pro lidská práva

⁴ Smluvním instrumentem v oblasti sociálních práv se v rámci Rady Evropy stala Evropská sociální charta z roku 1961 a její dva dodatkové protokoly. Účelem těchto dokumentů je ochrana ekonomických a sociálních práv, které Rada Evropy chápe jako součást lidských práv v obecném slova smyslu. Kontrolní mechanismus Charty však nespočívá na soudní kontrole, jedná se spíše o administrativní proceduru, jejímž základem jsou zprávy smluvních stran o plnění vybraných článků Charty. Posuzováním zpráv je pověřen Výbor nezávislých expertů; konečnou kontrolní zprávu s případnými kritickými připomínkami předkládá Výbor ministrů státům ve formě doporučení.

Katalog práv je dále rozšiřován speciálními smlouvami (které jsou na rozdíl od dodatkových protokolů na Úmluvě nezávislé), jako je např. Evropská úmluva o předcházení mučení, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení a trestání (1987) nebo Evropská úmluva o ochraně jednotlivců vzhledem k automatickému zpracování dat osobní povahy (1981).

⁵ Tuto obecnou antidiskriminační klauzuli však nelze použít samostatně, nýbrž jen v kombinaci s jiným ustanovením Úmluvy či jejích protokolů (srov. Protokol č. 12).

⁶ Na podobném principu funguje i meziamerický systém ochrany lidských práv, který zahrnuje dva orgány – Komisi, která plní vyšetřovací a smířčí úlohu, a Soud, který je rozhodovacím orgánem. Jednotlivci mají přístup pouze k prvnímu z nich; aktivní účast jedince je však umocněna jeho právem obracet se na Komisi i bez speciálního přijetí této formy jurisdikce příslušnou smluvní stranou.

va (vykonávající svou činnost od roku 1954 do roku 1999), Evropský soud pro lidská práva (vytvořený roku 1959, kdy osm států přijalo jeho jurisdikci) a Výbor ministrů Rady Evropy, který je výkonným politickým orgánem této organizace⁷ a je složen z ministrů zahraničních věcí členských států, popř. jejich zástupců (velvyslanců při Radě Evropy). Generální tajemník Rady Evropy je nadto Úmluvou pověřen správními funkcemi; zejména může od států požadovat vysvětlení o účinném provádění ustanovení Úmluvy ve vnitrostátním právu (viz článek 52 Úmluvy).

Podle původního znění Úmluvy mohly stížnosti proti smluvním stranám podávat státy (smluvní strany Úmluvy) a individuální stěžovatelé, tj. fyzické nebo právnické osoby, skupiny osob či nevládní organizace nacházející se pod jurisdikcí dotčeného smluvního státu. Podmínkou podání individuální stížnosti však bylo uznání tohoto práva příslušnou smluvní stranou – to znamená, že kontrolní pravomoc štrasburských orgánů byla po dlouhou dobu pouze fakultativní.

1.3.1 Evropská komise pro lidská práva

Stížnosti nejprve předběžně posuzovala Komise, složená z členů, jejichž počet se rovnal počtu států, které ratifikovaly Úmluvu. Členové Komise museli mít vysoký morální charakter a splňovat podmínky vyžadované pro výkon vysokých soudních funkcí nebo být uznávanými odborníky v oblasti vnitrostátního či mezinárodního práva. Byli voleni Výborem ministrů Rady Evropy na období šesti let s možností znovuzvolení; svou funkci vykonávali nezávisle a nebylo možné je považovat za zástupce státu, který je do této funkce navrhl. Individuální nezávislost Komise byla umocněna její kolegiální nezávislostí: Komise si sama stanovila svůj jednací řád, volila svého předsedu a dva místopředsedy. Komise nezasedala permanentně, nýbrž organizovala svá zasedání v závislosti na počtu případů, které jí byly předloženy (prostřednictvím generálního tajemníka Rady Evropy); většinou se ročně konalo osm dvoutýdenních zasedání. Komise se usnášela většinou hlasů a její zasedání byla neveřejná. Při výkonu činnosti jí asistoval stálý sekretariát se sídlem ve Štrasburku.

Komise shromažďovala fakta a rozhodovala o přijatelnosti stížností, působila tedy jako filtrační orgán⁸. Řízení před ní mělo spornou povahu a jednotlivec v něm vystupoval jako strana; Komise si mohla od stran vyžádat písemné informace a připomínky, příp. mohla strany vyslechnout při ústním jednání. Aby bylo možné prohlásit stížnost za přijatelnou, bylo nutné mj. prokázat, že byly před jejím podáním vyčerpány všechny vnitrostátní opravné prostředky (viz výše zmíněný princip subsidiarity) a že byla Komisi předložena ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné vnitrostátní rozhodnutí ve věci. Pokud byly tyto podmínky splněny a stíž-

⁷ Dalším orgánem Rady Evropy je Parlamentní shromáždění, složené ze zástupců národních zákonodárných sborů, kteří se ve Štrasburku scházejí čtyřikrát ročně.

⁸ Počet stížností zaregistrovaných Komisí vzrostl z 1013 v roce 1988 na 4721 v roce 1997. Asi 10 % z celkového počtu stížností posuzovaných Komisí bylo prohlášeno za přijatelné.

nost prohlášena za přijatelnou, Komise byla stranám k dispozici za účelem dosažení smírného urovnání záležitosti. V případě smíru vypracovala stručnou zprávu, kterou zaslala zúčastněným stranám, Výboru ministrů a generálnímu tajemníkovi Rady Evropy. Pokud ke smírnému urovnání nedošlo, vypracovala Komise zprávu, ve které shrnula skutkový stav a vyjádřila svůj názor na opodstatněnost stížnosti, tj. na to, zda zjištěné skutečnosti svědčí o porušování závazků, které pro příslušný stát z Úmluvy vyplývají. Každý člen Komise měl právo vyjádřit svůj odlišný názor, který byl ke zprávě připojen jako její součást. Tato zpráva, kterou nebylo možné považovat za soudní rozsudek a která postrádala jakoukoliv závaznost, byla poté postoupena Výboru ministrů a zaslána dotčenému smluvnímu státu, který nebyl oprávněn ji zveřejnit (Komise nicméně publikovala výběr ze svých zpráv a rozhodnutí).

1.3.2 Evropský soud pro lidská práva

Během tříměsíční lhůty, která počínala běžet ode dne doručení zprávy Výboru ministrů, mohl být případ předložen Evropskému soudu pro lidská práva, to však pouze v případě, že dotčený stát předtím výslovně uznal pravomoc Soudu ve věcech týkajících se výkladu a provádění Úmluvy (bývalá ČSFR a po jejím zániku též Česká republika takové prohlášení učinily). Možnost předložit stížnost Soudu měla pouze Komise nebo kterákoliv zainteresovaná smluvní strana; jednotlivec zpočátku přímý přístup k Soudu neměl. Až Protokol č. 9 umožnil individuálním stěžovatelům předkládat jejich stížnosti Soudu, ovšem pouze pod podmínkou ratifikace tohoto protokolu příslušným státem a za předpokladu přijetí stížnosti panelem soudců. K zásadní reorganizaci kontrolního mechanismu došlo pak na základě Protokolu č. 11 (viz níže), který vstoupil v platnost dne 1. listopadu 1998.

Před tímto datem tedy Soud rozhodoval o meritu těch případů, u nichž se Komisi nepodařilo dosáhnout smírného urovnání a které mu byly postoupeny Komisí nebo dotčeným státem. Každý členský stát měl svého soudce, který musel mít (obdobně jako členové Komise) vysoký morální charakter a splňovat podmínky vyžadované pro výkon vysokých soudních funkcí nebo být uznávaným právníkem. Soudci byli voleni Parlamentním shromážděním Rady Evropy na období devíti let a mohli být zvoleni znovu. Stejně jako Komise, ani Soud nezasedal permanentně, soudci se scházeli pouze k projednání stížností, jež jim byly předloženy. Ty byly zpravidla projednávány devítičlenným senátem, jehož předsedou byl předseda nebo místopředseda Soudu; členem senátu musel být též soudce ze zainteresovaného státu. Měl-li se senát zabývat důležitou otázkou interpretace Úmluvy, mohl ji postoupit plénu. Porady Soudu včetně hlasování byly neveřejné, jednání však byla zpravidla veřejná a rozsudky se vynášely zásadně veřejně.

Byla-li stížnost postoupena Soudu, stěžovatel měl možnost předložit své písemné připomínky či se zúčastnit veřejného jednání. Úkolem Komise bylo objektivním způsobem prezentovat své závěry Soudu (zástupce Komise se

a přenést ho na vládu, aby prokázala, že rozdílný dopad právní úpravy byl výsledkem objektivních faktorů nesouvisejících s etnickým původem.

ii) K existenci objektivního a rozumného zdůvodnění

Soud připomněl, že rozdílné zacházení je diskriminační, pokud „nemá objektivní a rozumné zdůvodnění“, tj. jestliže nesleduje „legitimní cíl“ nebo jestliže neexistuje „vztah přiměřenosti“ mezi použitými prostředky a sledovaným cílem (viz mezi mnoha jinými, *Larkos proti Kypru* ze dne 18. 2. 1999, *Stec a další proti Spojenému království*, viz výše). V případech, kdy je rozdílné zacházení založeno na rase, barvě pleti nebo etnickém původu, musí být pojem objektivního a rozumného zdůvodnění vykládán co nejpřísněji.

V projednávaném případě se vláda snažila vysvětlit rozdílné zacházení s romskými a neromskými dětmi nutností přizpůsobit vzdělávací proces schopnostem dětí se zvláštními potřebami. Podle vlády byli stěžovatelé do zvláštních škol zařazeni kvůli svým specifickým vzdělávacím potřebám souvisejícím především s jejich rozumovými schopnostmi, jejichž úroveň byla zjištěna pomocí psychologických testů provedených v pedagogicko-psychologických poradnách. Poté, co tyto poradny doporučily, jaký typ školy by měli stěžovatelé navštěvovat, bylo konečné rozhodnutí na rodičích stěžovatelů, a ti v daném případě se zařazením do zvláštních škol souhlasili. Nebylo tedy možné tvrdit, že stěžovatelé byli do zvláštních škol umístěni pro svůj etnický původ.

Stěžovatelé naproti tomu důrazně popírali, že by nadměrně vysoký počet romských dětí ve zvláštních školách bylo možné vysvětlit výsledky testů rozumových schopností nebo ospravedlnit souhlasem rodičů.

Soud uznal, že rozhodnutí vlády zachovat systém zvláštních škol bylo vedeno vůlí nalézt řešení pro děti se zvláštními vzdělávacími potřebami. Soud však společně s dalšími orgány Rady Evropy sdílel obavy z nižší úrovně učebních osnov těchto škol a zejména ze segregace, kterou tento systém vytvářel.

Velký senát dále poznamenal, že otázka testů používaných pro posuzování schopností dětí nebo jejich učebních vyvolala kontroverzní reakce a je i nadále předmětem odborných debat a výzkumů. Velký senát sice v daném případě připustil, že mu nepřísluší se touto otázkou zabývat, konstatoval však, že existuje několik faktorů, které jej vedou k závěru, že výsledky testů prováděných v rozhodné době nebyly s to poskytnout objektivní a rozumné zdůvodnění z hlediska článku 14 Úmluvy. - V prvé řadě nebylo mezi účastníky řízení sporu o tom, že všechny hodnocené děti bez ohledu na svůj etnický původ absolvovaly tytéž testy. Samy české orgány v roce 1999 přiznaly, že do těchto škol byly na základě výsledků psychologických testů často zařazovány „romské děti s průměrnou nebo nadprůměrnou inteligencí“ a že tyto testy byly koncipovány pro majoritní populaci a nezohledňovaly romská specifika. Úřady proto tyto testy a příslušnou metodiku přepracovaly tak, aby „nemohly být zneužívány na úkor romských dětí“.

Několik nezávislých organizací kromě toho vyjádřilo pochybnosti o vhodnosti těchto testů. Poradní výbor Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin konstatoval, že do zvláštních škol byly občas umisťovány děti, které nebyly mentálně postižené, a to „z důvodu skutečné nebo předpokládané jazykové či kulturní odlišnosti od většinové populace“. V této souvislosti také zdůraznil, že je nutné, aby testy byly „metodické, objektivní a komplexní“. ECRI poznamenala, že zařazování romských dětí do zvláštních škol pro mentálně retardované bylo často „téměř automatické“, což vyvolávalo potřebu přezkoumat, že použité testy byly „spravedlivé“ a že skutečné schopnosti každého dítěte byly „správně vyhodnoceny“. Komisař Rady Evropy pro lidská práva uvedl, že romské děti byly často zařazovány do tříd pro děti se zvláštními potřebami „bez příslušného psychologického nebo pedagogického hodnocení, přičemž skutečným kritériem byl jejich etnický původ“. Konečně podle vyjádření některých vedlejších účastníků řízení před Soudem bylo umisťování na základě výsledků psychologických testů odrazem rasových předsudků ve společnosti.

Dle názoru Soudu tak existovalo přinejmenším nebezpečí, že testy odrážely jisté předsudky a že jejich výsledky nebyly vyhodnocovány ve světle zvláštností a specifických charakteristik romských dětí, které tyto testy absolvovaly. Za takových okolností nemohly tyto testy sloužit k ospravedlnění namítaného rozdílného zacházení.

Pokud jde o souhlas rodičů, Soud poznamenal, že podle vlády byl tento souhlas rozhodujícím faktorem, bez něhož by stěžovatelé do zvláštních škol nebyli zařazeni. Vzhledem k tomu, že v projednávaném případě byla prokázána existence rozdílného zacházení, takový souhlas by tedy znamenal akceptaci tohoto rozdílného zacházení, i kdyby bylo diskriminační, to znamená vzdání se práva na ochranu před diskriminací. Judikatura Soudu však požaduje, aby vzdání se práva zaručeného Úmluvou, je-li vůbec přípustné, bylo učiněno jednoznačným způsobem, se znalostí všech skutečností, tj. na základě informovaného souhlasu (viz *Pfeifer a Plankl proti Rakousku* ze dne 25. 2. 1992) a bez donucení (viz *Deweer proti Belgii* ze dne 27. 2. 1980).

V podmínkách projednávaného případu nebyl Soud přesvědčen o tom, že by rodiče romských dětí jakožto příslušníci znevýhodněné komunity a často bez vzdělání byli schopni zvážit všechny aspekty dané situace a důsledky svého souhlasu. Vláda sama připustila, že souhlas byl v tomto případě udělen formou podpisu na předtištěném formuláři, který neobsahoval žádné informace o možných alternativách nebo o rozdílech mezi učebními plány zvláštní školy a jiných škol. Vnitrostátní orgány zřejmě ani nepodnikly žádná další opatření, aby se ujistily, že romští rodiče obdrželi všechny informace potřebné pro jejich rozhodnutí a že si byli vědomi důsledků svého souhlasu pro budoucnost svých dětí. Podle všeho je též nesporné, že romští rodiče byli v daném případě vystaveni dilematu, když si měli zvolit mezi běžnými školami, které neměly prostředky k tomu, aby zohledňovaly kulturní a sociální odlišnosti jejich dětí a kde dětem hrozila izolace a ostrakizace, a zvláštními školami, kde většinu žáků tvořili Romové.